

Інформація

ПІДРУЧНИКИ ТА НАУКОВІ ПРАЦІ З ЕКОЛОГІЇ

О.М.Адаменко

д-р геол.-мінерал. наук, професор, завідувач кафедри екології ІФНТУНГ

Наукові видання і підручники кафедри екології є основою екологічної освіти на Прикарпатті, яка була започаткована в 1988-1989 навчальному році в Івано-Франківському інституті (з 1994 р. – державний технічний університет) нафти і газу, коли на кількох технічних спеціальностях професор О.М.Адаменко почав читати курси “Основи екології”. На той час у владних структурах уже визріла необхідність прикладних екологічних досліджень навколишнього середовища з метою захисту його від техногенного впливу.

В 1989 р. з ініціативи О.М.Адаменка в структурі головного планово-економічного управління Івано-Франківського облвиконкомом був створений перший в Україні Карпатський інженерно-екологічний центр (КІЕЦ). За рахунок дольової участі підприємств – забруднювачів були розпочаті інженерно-екологічні дослідження як екологічного стану території області, так і впливу окремих підприємств на стан довкілля. Результати цих робіт були узагальнені в першій збірці наукових праць КІЕЦ, яка була надрукована у видавництві “Манускрипт” в м. Києві в 1993 р. під назвою “Геоєкологія України”.

В 1992 р. на базі КІЕЦ О.М.Адаменко створив Інститут екологічного моніторингу АН технологічної кібернетики України (ІЕМ АН ТКУ), наукові праці якого публікувались, починаючи з 1994 р. (“Дослідження передкризових екологічних ситуацій в Україні” та ін.). В 1993 р. на базі кафедри теоретичних основ геології за ініціативою ректора інституту професора Є.І.Крижанівського, О.М.Адаменко створив випускню кафедру інженерної екології та загальної геології, яка в 1995 р. перейменована в кафедру екології. Тоді ж, в 1993 р., інститут отримав ліцензію на підготовку інженерів-екологів і прийняв на 1 курс перших 30 студентів, випущених в 1998 р. В 1994 р. було прийнято 17 студентів на заочну форму навчання, які стали інженерами в 2000 р.

В 1995 р. з ініціативи професора Є.І.Крижанівського – ректора вже Івано-Франківського державного технічного університету нафти і газу на базі Івано-Франківських відділень ІЕМ

АН ТКУ О.М.Адаменко організував у складі університету науково-дослідний інститут екологічної безпеки і природних ресурсів (НДІ ЕБПР). Наукові праці КІЕЦ, ІЕМ АН ТКУ та НДІ ЕБПР друкувались тиражами від 150 до 1000 примірників за рахунок прибутків від науково-виробничої діяльності цих структур, директором яких був і є О.М.Адаменко. ІЕМ АН ТКУ після організації НДІЕБПР не припинив своєї діяльності, а продовжує її, і зараз функціонує як науковий холдинг, що складається з самостійних юридичних осіб-центрів та інститутів, утворених із відділень ІЕМ АН ТКУ в м. Чернівці, Львові, Києві, Дніпропетровську, Харкові, Керчі, Донецьку, Ізмаїлі, Одесі, Кишиневі, Москві, Санкт-Петербурзі і Новосибірську.

Якщо раніше КІЕЦ, ІЕМ АН ТКУ і НДІ ЕБПР видавали свої праці лише за ті кошти, що заробляли науковці від своєї науково-виробничої діяльності екологічними дослідженнями, то з 1998 р., коли кафедра екології почала писати підручники, їх видання частково фінансував університет.

З 1994 р. в Івано-Франківському державному технічному університеті нафти і газу відкриті аспірантура і докторантура, а також спеціалізована вчена рада з екологічних спеціальностей (спочатку “охорона навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів”, потім “інженерна екологія”, а зараз “техногенна безпека”), на якій захищено 5 докторських і 6 кандидатських дисертацій пошукачами не тільки з м. Івано-Франківська, а й зі Львова, Києва та ін.

Таким чином, органічне поєднання наукових і виробничих екологічних досліджень з підготовкою інженерів, спеціалістів, магістрів, кандидатів і докторів наук на кафедрі екології та в НДІЕБПР дає позитивний ефект в науковому прогресі одної з важливих галузей людської діяльності – захисті довкілля.

За 8 років діяльності нашого науково-виробничо-навчального комплексу було написано і опубліковано 37 книг з екології, анотації яких ми і пропонуємо читачеві в цьому і наступних номерах журналу.

ЗБІРКИ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

1993

1. **Геоекологія України. Збірка наукових праць Інституту екологічного моніторингу АН технологічної кібернетики України /** Гол. ред. О.М.Адаменко. – К.: Манускрипт, 1993. – 117 с.

У збірці наукових праць Інституту екологічного моніторингу Академії наук технологічної кібернетики України (ІЕМ АН ТКУ) представлено наукові розробки Карпатського інженерно-екологічного центру (КІЕЦ), який був створений в м. Івано-Франківську при об'єднанні у 1989 р., та його наступника – ІЕМ АН ТКУ, що діє з 1991 р. Крім того, сюди увійшли доповіді Першої республіканської конференції з питань геоєкології України, що відбулась у м. Івано-Франківську (Інститут нафти і газу) в січні 1991 р.

Основна тематика статей присвячена аналізу різних підходів до створення систем регіонального, обласного, районного і міського екологічних моніторингів, а також моніторингів окремих компонентів навколишнього природного середовища – літосфери (надр, геологічного середовища), ландшафтів, педосфери (грунтового покриву, земельних ресурсів) та ін. У більшості статей розглянуто екологічний стан та проблеми основних компонентів екосистеми – геологічного середовища, мінерально-сировинних ресурсів, а також геоєкологічні умови рекреаційних зон України, екологічні та правові проблеми, окремі питання екологічної технології.

Для екологів, географів, геологів, медиків, краєзнавців, студентів та викладачів вузів.

1994

2. **Дослідження передкризових екологічних ситуацій в Україні. Збірка наукових праць Інституту екологічного моніторингу АН ТКУ та кафедри інженерної екології і загальної геології ІФДУНГ /** Гол. ред. О.М.Адаменко. – К.: Манускрипт, 1994. – 187 с.

Розглянуто наукові та методичні основи геоєкологічних проблем України. Першочергову увагу приділено передкризовим ситуаціям та шляхам виходу із кризового стану навколишнього природного середовища.

Викладено основні результати діяльності Карпатського інженерно-екологічного центру в 1991-1992рр.

Карпатський інженерно-екологічний центр у 1991-1992 рр. проводив підприємницьку діяльність в галузі природоохоронної науки на принципі самофінансування за рахунок угод з підприємствами, організаціями, державними установами, колгоспами.

КІЕЦ проводив роботу з екологічної паспортизації промислових підприємств міста і області згідно з рішеннями Верховної Ради і Кабінету Міністрів України. Державним управлінням охорони навколишнього природного середовища по Івано-Франківській області КІЕЦ був визначений як головна організація з екологічної паспортизації промислових підприємств області.

Розпочато регіональні дослідження екологічної ситуації в Івано-Франківській області. Ведуться роботи з екологічних досліджень територій Рожнятівського і Долинського районів, закінчено роботу з екологічного дослідження Снятинського району, в результаті якої виявлено “плями” забруднення ґрунтів радіонуклідами від Чорнобильської катастрофи, а також вивчено ступінь забруднення ґрунтів, поверхневих і підземних вод отрутохімікатами, солями важких металів. Були заключені угоди на дослідження територій Городенківського і Тлумацького районів, але, на жаль, фінансування цих робіт райвиконкомами не було відкрите.

Для екологів, географів, геологів, медиків, краєзнавців, студентів та викладачів вузів.

1995

3. **Геоєкологічні дослідження: стан і перспективи. Збірка наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 23-25 травня 1995 р. Ч. 1 /** Ред. О.М.Адаменко. – К., 1995. – 163 с.

У збірці викладені матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, яка узагальнила ряд геоєкологічних досліджень як в Україні, так і за її межами.

Збірник розраховано на спеціалістів в області вивчення стану та моніторингу навколишнього середовища, еколого-геологічних досліджень та картографування, працівників природоохоронних органів, лекторів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

4. **Геоєкологічні дослідження: стан і перспективи. Збірка наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 23-25 травня 1995 р. Ч. 2 /** Ред. О.М.Адаменко. – К., 1995. – 128 с.

Збірник розраховано на спеціалістів в області вивчення стану та моніторингу навколишнього середовища, еколого-геологічних досліджень та картографування, працівників природоохоронних органів, лекторів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

5. **Геоєкологічні дослідження: стан і перспективи. Збірка наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 23-25 травня 1995 р. Ч. 3 /** Ред. О.М.Адаменко. – К., 1995. – 128 с.

Збірник розраховано на спеціалістів в області вивчення стану та моніторингу навколишнього середовища, еколого-геологічних досліджень та картографування, працівників природоохоронних органів, лекторів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

1996

6. Геоекологічні дослідження екосистем України. Збірка наукових праць кафедри інженерної екології та загальної геології ІФДТУНГ та ІЕМ АН ТКУ / Гол. ред. О.М.Адаменко. – К.: Манускрипт, 1996. – 124 с.

В статтях збірника висвітлено екологічні дослідження за різними напрямками взаємодії людини з навколишнім природним середовищем. В контексті проблеми у збірнику розглядаються питання геоекології екосистем: екологія геосфери, біосфери та соціосфери. В кожному з цих напрямків характер техногенезу контролює розвиток екосистем до певного рівня граничної рівноваги, за яким починаються незворотні зміни, що можуть зумовити екологічні аварії та катастрофи з руйнуванням оптимальної структури екосистеми.

Тому актуальність досліджень стану екосистем для розробки заходів щодо забезпечення їх гомеостазу має не тільки суто наукове, але й практичне значення.

В наведених роботах викладено результати досліджень найбільш важливих екосистем, розвиток яких має велике значення для поліпшення екологічного стану довкілля.

Для екологів, геологів, географів, студентів і викладачів вищих навчальних закладів.

7. Нетрадиційні енергоресурси та екологія України. Збірка наукових праць Інституту екологічної безпеки і природних ресурсів ІФДТУНГ / Гол. ред. О.М.Адаменко. – К.: Манускрипт, 1996. – 270 с.

Розвиток цивілізації привів до такого стану навколишнього природного середовища, при якому нетрадиційні (альтернативні) джерела енергії, а також ресурсозберігаючі технології є пріоритетними, а здоров'я людей часто залежить від умов впливу різноманітних техногенних факторів, боротьба з якими неможлива з ряду як об'єктивних, так і суб'єктивних причин.

При цьому, безсумнівно, одне з найважливіших місць належить нетрадиційним енергоресурсам, біосферним та геосферним екосистемам, чому і присвячений збірник наукових праць. В ньому розглянуті результати пріоритетних напрямків досліджень, які проводились з метою забезпечення альтернативними джерелами енергії для економічної рівноваги в Україні.

Збірка наукових праць має чітко визначену тематичну орієнтацію, що дає змогу використо-

увати опубліковані матеріали як для наукових узагальнень, так і для практики. Вони можуть бути використані при організації та вивченні системи екологічної безпеки України, де вкрай важлива роль належить регіональним та локальним екосистемам, річковим басейновим екосистемам, заповідним територіям та регульованому розвитку техноекосистем, які й розглянуті у збірці.

Основною метою збірки наукових праць є ознайомлення широкого кола читачів з різноманітним спектром нетрадиційних енергоресурсів, екологічних проблем нашої держави для пошуків оптимальних шляхів їх вирішення.

Для екологів, енергетиків, працівників народного господарства, студентів і викладачів вищих навчальних закладів.

1998

8. Геоекологічні проблеми Івано-Франківщини та Карпатського регіону. Збірник наукових праць докторантів, аспірантів і студентів кафедри екології та НДІ екологічної безпеки і природних ресурсів ІФДТУНГ / Гол. ред. О.М.Адаменко. – Івано-Франківськ: Екор, 1998. – 238 с.

Метою цього видання є узагальнення деяких геоекологічних проблем Івано-Франківщини і Карпатського регіону, які постійно ускладнюються під впливом всезростаючого техногенного навантаження на природні екосистеми. Сам термін "геоекологічні проблеми" трактується дослідниками різних галузей – географами, геологами, екологами – по-різному, залежно від розуміння і тлумачення терміну "екологія". Ми в цій збірці трактуємо поняття "екологія" як науку і галузь народногосподарської діяльності, направленої на гармонізацію відносин між природою, господарством і суспільством з метою забезпечення оптимальної життєдіяльності та здоров'я людей. Виходячи з цього, екологія вивчає складні природно-технічні екосистеми, що складаються з гео-, біо- і соціосферних блоків, які тісно взаємодіють між собою. Звідси зрозуміло, що під геоекологічними проблемами ми розуміємо ті проблеми, що відносяться до абіотичного (геосферного) блоку екосистеми, тобто до неживої природи (літосфери, гідросфери і атмосфери).

В книзі зібрані праці докторантів, аспірантів, студентів, наукових співробітників та викладачів вищих навчальних закладів, наукових установ та виробничих організацій, які поєднані спільними екологічними проблемами. Подолати їх можна лише об'єднаними зусиллями з врахуванням тієї екологічної ситуації, що склалась не тільки в західному регіоні України, а й в цілому на Європейському континенті.

Для екологів, географів, біологів, геологів, спеціалістів народного господарства, природоохоронних та адміністративних органів.

ПІДРУЧНИКИ

1998

9. Адаменко О.М., Рудько Г.І. **Екологічна геологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів екологічних, геологічних, географічних спеціальностей** / За ред. О.М.Адаменка, Г.І. Рудька. – К.: Манускрипт, 1998. – 350 с.

Екологічна геологія – новий науковий напрямок і нова спеціальність. Об'єкт її вивчення – геологічне середовище, предмет – виявлення, аналіз та оцінка тенденцій динаміки верхньої частини літосфери природним шляхом та під впливом техногенної діяльності людини, методи управління та керований контроль процесами в геологічному середовищі з використанням як традиційних методів, так і новітніх комп'ютерних інформаційних технологій.

Розглядаються екологічні функції літосфери: ресурсна, яка визначає роль мінеральних, органічних та органічно-мінеральних ресурсів літосфери для життя та розвитку біоти як якості біоценозів, так і соціальної структури (суспільства); геодинамічна, яка визначає вплив динаміки літосфери в результаті природного та техногенного розвитку на умови існування біоценозів, в тому числі і суспільства; геофізико-геохімічна, яка визначає забруднення території, в першу чергу ґрунтів та літосферного простору, та визначає медико-санітарні умови існування біоти; гідрогеологічна (гідродинамічно-гідрохімічна), яка визначає умови водозабезпечення біоценозів та умови функціонування організмів.

При написанні підручника автори дотримувались навчальних програм з дисциплін "Екологія літосфери", "Екологічне картування", "Моніторинг навколишнього середовища", "Охорона та раціональне використання надр" та "Моніторинг геологічного середовища".

Основною науковою концепцією, яка розглянута в підручнику, є концепція аналізу та оптимізації взаємодії в складній системі "людина – геологічне середовище", реалізація якої дає змогу здійснювати керований контроль розвитку небезпечних геологічних процесів. Таким чином, концепція, що розглядається, базується на основі знань про досліджувану частину геологічного простору, яка дає можливість виявити на основі співвідношень природних і техногенних умов стійкість геологічного середовища при існуючому техногенному навантаженні з врахуванням змінного стану в майбутньому. Саме з огляду вищезгаданих принципів розглянуто теоретичні і методичні основи еколого-геологічних досліджень, які дають підстави говорити про новий науковий напрямок екологічної геології.

Науково-методичні основи даної роботи відображають результати багаторічних досліджень, проведених авторами в межах різних природно-технічних систем як в Україні, так і за її межами. Викладена концепція знайшла практичну реалізацію в різних національних, регіональних та спеціальних програмах. Протягом всіх досліджень і їх втілення автори мали тісні наукові і виробничі контакти з геологами і географами Київського, Одеського, Львівського, Чернівецького, Дніпропетровського, Пермського і Московського університетів, Санкт-Петербурзького гірничого інституту, Всеросійського інституту гідрогеології та інженерної геології (м. Москва), інституту ПДРОГІНГЕО (м. Ташкент), інституту мінеральних ресурсів (м. Сімферополь), які надали допомогу у формуванні представленої концепції, прорецензували основні результати і сприяли їх використанню в практиці і навчальному процесі. Крім того, автори користувались консультаціями провідних спеціалістів України, Росії, Узбекистану, Вірменії, Німеччини, Канади, США, Польщі, Угорщини та ін.

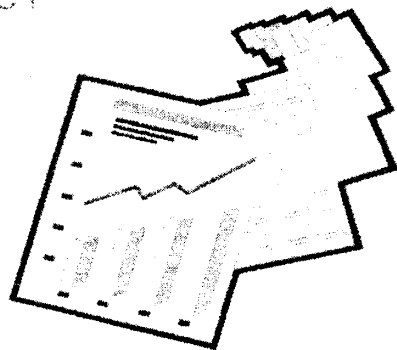
(Далі буде)

МІСЦЕ

ВАШОЇ

РЕКЛАМИ

МИ ЧЕКАЄМО НА ВАС !

З питань виготовлення і розміщення реклами звертатися: м. Івано-Франківськ, 76019, вул. Карпатська 15, ІФНТУНГ, Редакція журналу "Розвідка та розробка нафтових і газових родовищ", тел.: (03422) 42002, тел./факс: (03422) 42139, ел. пошта: rozvidka@ifdlung.if.ua

Конференції, виставки

28-30 листопада 2001 року в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу відбувалась конференція молодих спеціалістів ВАТ "Укрнафта". Вона мала назву "Творчий внесок молодих спеціалістів ВАТ "Укрнафта" в підвищення економічної ефективності товариства". Метою її проведення було підвищення творчої і виробничої активності молодих спеціалістів. Наукова програма конференції включала широке коло проблем нафтогазової промисловості України та шляхи їх вирішення.

Серед учасників конференції були представники з різних областей України, директори та начальники структурних підрозділів ВАТ "Укрнафта", представники технічного університету нафти і газу.

На конференції працювали секції з таких напрямків:

- 1) Буріння – керівник секції Каралаш М.В.;
- 2) Видобування нафти і газу – керівник секції Красько В.І.;
- 3) Обладнання нафтових і газових промислів та автоматизованих систем управління технологічними процесами – керівник секції Палиця Є.І.
- 4) Геології нафти і газу та геофізики – керівник секції Дорошенко В.Я.

Була створена Президія конференції, до якої обрали ректора ІФНТУНГ п. Є.І. Крижанівського, заступника Голови Правління ВАТ "Укрнафта" з кадрових і соціальних питань п. Титаренка В.Г., заступника Голови Правління ВАТ "Укрнафта" з науково-технічного прогресу п. Зарубіна Ю.О., першого заступника голови правління ВАТ "Укрнафта" п. Демченка П.І., начальника ЦНДЛ ВАТ "Укрнафта" п. Тарабарінова П.В. Також був створений секретаріат у складі 3 чоловік та редколегія для підготовки ухвали конференції.

Із вступним словом до присутніх звернувся ректор Національного технічного університету нафти і газу Євстахій Крижанівський. Він ознайомив присутніх із сучасним станом справ в нафтогазовій освіті, працевлаштуванням випускників ВУЗу, висловив своє побажання присут-

нім керівникам на подальшу співпрацю в цій галузі.

Слово від Президії взяв Демченко П.І., перший заступник голови правління ВАТ "Укрнафта", який ознайомив присутніх із станом наукових розробок товариства. Серед них є 24 патенти на винаходи, 327 раціоналізаторських пропозицій, 84 чинні в Україні патенти, було проведено 8 міжнародних виставок. Спискова чисельність ВАТ "Укрнафта" складає 26403 чоловік, на жаль, серед них відсоток молодих спеціалістів невисокий. Пан Демченко П.І. від-

значив, що рівень підготовки молодих спеціалістів недостатній, більшість з них не володіють англійською чи німецькою мовами, а це необхідно в сьогоdnішніх ринкових умовах. Запропонував відновити практику делегування повноважень, що здійснювалось чотири роки тому. Висловив свої сподівання, що ця конференція започаткує новий етап у науково-технічному розвитку товариства та дасть змогу його працівникам підвищувати свій професійний рівень.

Учасників конференції привітав гість із Польщі, професор Краківської гірничо-металургійної академії Станіслав Вільке. Він розповів, що академія – єдиний у Польщі ВУЗ такого профілю. В ньому навчається 25 000 студентів, з яких 15 000 денної форми навчання. В академії здійснюється навчання на 14 факультетах. Пан Вільке побажав присутнім творчих успіхів.

Під час проведення конференції працювала спеціалізована виставка, що висвітлювала досягнення молодих спеціалістів ВАТ "Укрнафта" в галузі нафтогазової науки і техніки. На ній було представлено 50 робіт молодих спеціалістів, які були відзначені нагородами акціонерного товариства (дипломами, цінними призами, грошовими преміями).

Участь у конференції сприяла професійному росту молодих спеціалістів, дала змогу розширити творчі зв'язки, підготувати себе до управління виробництвом.

*За дорученням редакції
Тамара Кундельська*